

Aktualizace 3. vydání učebnice Základy práva EU pro ekonomy

AKTUALIZACE Č. 1 (na str. 12 a 13)

Při přípravě čtvrtého vydání byly brány v úvahu nejen změny, které přinesla Smlouva z Nice, vstoupivší v platnost v roce 2003, ale i nejdůležitější nová legislativa a především velmi rozsáhlé změny související s rozšířením EU k 1. květnu 2004.

AKTUALIZACE Č. 2 (str. 22)

Členská základna Společenství se poprvé rozšiřuje v těžké ekonomické situaci počátku 70. let. V roce 1973 jsou přijaty Velká Británie, Irsko a Dánsko; Norsko již tehdy, podobně jako potom v roce 1994, odmítlo plánované členství v referendu. Desátým členem je v roce 1981 po dvacetiletém přidružení Řecko a dvanáctku doplňují ještě Španělsko a Portugalsko (1985). Další trojice nových členů byla přijata již po vzniku Evropské unie (1993) k 1. lednu 1995: Rakousko, Švédsko a Finsko. K 1. květnu 2004 přistupuje velká skupina zemí střední a východní Evropy a Středomoří (ČR, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Kypr a Malta). Celkový počet členů tak v současné době činí 25.

AKTUALIZACE č. 3 (str. 24)

Maastrichtská smlouva o EU již sama předpokládala své přehodnocení. To se stalo na mezivládní konferenci, která vyvrcholila uzavřením **Amsterodamské smlouvy** (1997, vstup v platnost 1999). Vzhledem k tomu, že Amsterodamská smlouva nevyřešila akutní problém institucionální reformy ES/EU, bylo třeba uspořádat další mezivládní konferenci, která by tento úkol splnila. To se stalo v roce 2000 a přijaté změny jsou obsaženy ve **Smlouvě z Nice** (2000). Tato smlouva vstoupila v platnost až v roce 2003 po ratifikaci všemi patnácti členy (s dvojitým referendem v Irsku). Dílčí změny týkající se zejména orgánů ES/EU přinesla smlouva o přístupu nových členů v roce 2004.

Další vývoj je determinován pracemi na tzv. ústavě EU, které vyústily v roce 2003 ve vypracování jejího návrhu, zatím neschváleného členskými státy. Ústava EU bude mít formu mezinárodní smlouvy a vytvoří jako jednotnou organizaci Evropskou unii s právní subjektivitou (EU tedy "vstřebá" nynější Evropské společenství). Podstatně se změní systém hlasování v Radě ve prospěch členských států s velkým počtem obyvatel.

O vývoji Evropské unie od jejího vzniku v roce 1993 (vstup v platnost Maastrichtské smlouvy) podrobně pojednává kapitola XIII.

AKTUALIZACE č. 4 (str. 38-39)

Zřizovací smlouvy v původním znění stanoví, že Komise se skládá z příslušníků členských států, a to tak, že z každého má pocházet nejméně jeden a nejvýše dva. Praxe, vycházející ze zvyklosti dodržované od počátku existence Společenství, přiřkla velkým státům komisaře dva a ostatním po jednom. Komise tak do 30. 4. 2004 čítala 20 členů, neboť zahrnovala po dvou příslušnících Francie, Itálie, Německa, Španělska a Velké Británie a po jednom příslušníku každého z deseti zbývajících členských států. Po 1. květnu přibývá po jednom komisaři z každého nového členského státu, takže celkový počet členů Komise dosahuje 30. Tato Komise

končí své funkční období 31. října 2004. Nová Komise pro léta 2004-2009, tedy od 1. listopadu 2004, je tvořena po jednom komisaři z každého členského státu, tedy v celkovém počtu 25.

Jeden z komisařů je předsedou Komise. Předseda Komise reprezentuje a má významnou úlohu při jejím konstituování (viz dále).

Funkční období Komise bylo Maastrichtskou smlouvou prodlouženo ze 4 na 5 let, aby se shodovalo s funkčním obdobím Evropského parlamentu. Podle současné úpravy je **postup při ustanovování Komise** následující: Členské státy se nejprve dohodnou spolu s Evropským parlamentem na osobě budoucího předsedy. Tento *designovaný předseda* je pak členskými státy konzultován ve věci návrhů "jejich" komisařů. Následuje konečné vyhotovení seznamu všech navržených komisařů. Tento seznam schvaluje Evropský parlament a nově designovaný předseda Komise a poté jsou jednotliví komisaři (včetně předsedy) jmenováni *dohodou všech členských států*. Dosud se nestalo, že by některá z osob navržených členským státem na funkci komisaře byla jiným státem, Evropským parlamentem nebo designovaným předsedou odmítnuta. Je to dáno především tím, že návrhy jednotlivých kandidátů jsou předem konzultovány mezi členskými státy i s designovaným předsedou. Eventuální odmítnutí by muselo být přesvědčivě zdůvodněno.

AKTUALIZACE č. 5 (str. 42-43)

Komise je orgánem, u něhož musí být zajištěna vysoká míra operativnosti. Tím je dán i racionální počet jejích členů, který nemůže být neomezený. V souvislosti s přijetím většího počtu nových členů EU bylo nutné vyřešit budoucí složení Komise. **Smlouva z Nice** proto stanoví, že a) od roku 2005 (přesněji řečeno od 1. 11. 2004) bude z každého členského státu jen jeden komisař,

b) v okamžiku přijetí 27. členu EU určí Rada jednomyslně systém rotace, který bude znamenat, že počet členů Komise bude udržován na čísle menším než 27 tak, že některé členské státy po určité době nebudou mít v Komisi vlastního příslušníka, v čemž se budou střídát podle principu rovnosti (tj. bez ohledu na velikost).

Smlouva z Nice přináší také další změny. Jsou posíleny pravomoci předsedy Komise, který sám rozhoduje o vnitřní organizaci Komise a o svých zástupcích (viceprezidentech). Dále nově o rezignaci jednotlivého členu Komise rozhoduje na návrh předsedy plenum Komise. Sám předseda je jmenován Evropskou radou, která rozhoduje kvalifikovanou většinou. O dalších členech Komise rozhoduje Rada taktéž kvalifikovanou většinou se souhlasem Evropského parlamentu.

AKTUALIZACE č. 6 (str. 45)

b) Rozhodování kvalifikovanou většinou je kombinováno s váženým hlasováním s tím, že každý stát má stanovený počet hlasů, přičemž kvalifikovaná většina je stanovená absolutním počtem hlasů.

1) Do 31. října 2004:

Francie, Itálie, Německo a Velká Británie mají po 10 hlasech, Španělsko a Polsko 8, Belgie, ČR, Maďarsko, Řecko, Nizozemí a Portugalsko po 5, Rakousko a Švédsko po 4, Dánsko, Estonsko, Finsko, Litva, Lotyšsko, Slovinsko, Slovensko a Irsko po 3 a Kypr, Lucembursko a Malta 2. Součet hlasů všech členů činí 124. Kvalifikovaná většina není stanovena relativně (procentuálně), ale absolutně, a to číslem 88. Znamená to, že zablokovat přijetí rozhodnutí

nemůže samostatně ani skupina velkých, ani menších států. Velké státy mají dohromady 56 hlasů a k prosazení přijetí rozhodnutí tak potřebují hlasy nejméně sedmi menších. Menší státy mají celkem 68 hlasů a potřebují hlasy nejméně dvou velkých. "Blokázní menšina" je 36 hlasů, které mohou pocházet nejméně od 4 velkých států nebo od 8 menších. Minimální počet států, které dají dohromady požadovaný počet 88 hlasů, je 13. Rozhoduje-li výjimečně Rada bez návrhu Komise, vyžaduje se, aby byl návrh přijat nejméně 88 hlasy a zároveň alespoň 17 státy.

2) Od 1. listopadu 2004:

Francie, Itálie, Německo a Velká Británie mají po 29 hlasech, Španělsko a Polsko 27, Nizozemí 13, Belgie, ČR, Maďarsko, Řecko, a Portugalsko po 12, Rakousko a Švédsko po 10, Dánsko, Finsko, Litva, Slovensko a Irsko po 7, Estonsko, Kypr, Lotyšsko, Lucembursko, Slovinsko po 4 a Malta 3. Součet hlasů všech členů činí 321. Kvalifikovaná většina je stanovena absolutním počtem hlasů 232. Znamená to, že zablockovat přijetí rozhodnutí nemůže samostatně ani skupina velkých, ani menších států. Velké státy mají dohromady 170 hlasů a k prosazení přijetí rozhodnutí tak potřebují hlasy nejméně šesti menších. Menší státy mají celkem 151 hlasů a potřebují tak hlasy nejméně tři velkých. Minimální počet států, které dají dohromady požadovaný počet 232 hlasů, je 9. Rozhoduje-li výjimečně Rada bez návrhu Komise, vyžaduje se, aby byl návrh přijat nejméně 232 hlasy a zároveň alespoň 17 státy.

c) Rozhodování prostou většinou se používá jen u procedurálních otázek. Každý člen má jeden hlas, takže prostá většina činí nejméně 13 hlasů z 25.

d) Výbor stálých zástupců (COREPER)

AKTUALIZACE č. 7 (str. 46-48)

System kvalifikované většiny při hlasování Rady je již mnoho let zpochybňován. **Smlouva z Nice** se proto snaží řešit dva problémy, a to přílišné zvýhodnění (ale zároveň i ochranu) menších států a zařazení do tohoto systému skupiny 10 nových členů, v níž rovněž převládají menší státy.

1. V první řadě bylo třeba vyřešit odstupňování počtu hlasů mezi jednotlivými členy. Počet hlasů byl přibližně ztrojnásoben, aby členění mohlo být jemnější. Nové rozdělení hlasů je uvedeno výše.

2. Z uvedeného je patrné, že tím není řešen deficit hlasů pro velké státy, zejména Německo, které má více než 80 mil. obyvatel. Proto bylo zavedeno další kritérium (demografické), podle něhož pro kvalifikovanou většinu nestačí dosažení stanoveného počtu hlasů, ale *kladné hlasy musí pocházet od států, jejichž celkový podíl na obyvatelstvu EU činí nejméně 62%*. O uplatnění tohoto kritéria ovšem musí požádat některý členský stát. Přijetí jakéhokoli návrhu může tak zablockovat Německo spolu s dalšími dvěma největšími státy (např. Francií a Itálií), neboť jejich podíl na počtu obyvatel EU přesáhne zbývajících 38%.

3. Na ochranu menších států bylo dále stanoveno třetí kritérium, které musí být při hlasování splněno: kladné hlasy musí navíc pocházet *od nadpoloviční většiny členských států*.

3. Evropský parlament

a) Vývoj

Již se vznikem ESUO v roce 1951 je ustaven zvláštní orgán zvaný *Shromáždění*, který měl představovat demokratizační prvek v organizační struktuře tohoto Společenství. Byl to orgán téměř bez reálných pravomocí, složený z poslanců delegovaných národními parlamenty členských zemí. Označení *Evropský parlament* se užívá až od roku 1962. Od této doby jsou jeho poslanci voleni v nepřímých volbách. V roce 1976 Rada přijala rozhodnutí o *přímé volbě poslanců Evropského parlamentu*. První přímé volby se konaly v červnu 1979 a každé další vždy po pěti letech.

Sídlem Evropského parlamentu je Štrasburk.

b) Složení

Volba poslanců

Celkový počet poslanců Evropského parlamentu je 732, přičemž v jednotlivých členských státech je volen tento počet poslanců:

Německo 99

Francie, Itálie, Velká Británie 78

Španělsko, Polsko 54

Nizozemí 27

Belgie, Řecko, Portugalsko, ČR, Maďarsko 24

Švédsko 19

Rakousko 18

Dánsko, Finsko, Slovensko 14

Irsko, Litva 13

Lotyšsko 9

Slovinsko 7

Estonsko, Kypr, Lucembursko 6

Malta 5

Volby probíhají v jednotlivých členských státech podle jejich vlastních volebních zákonů, neboť společná komunitární úprava evropských voleb zatím neexistuje. Poslední volby se konaly v červnu 2004, tedy již po rozšíření EU o nové státy.

Struktura Evropského parlamentu

Parlament je jednokomorový. V jeho čele stojí předseda a místopředsedové.

AKTUALIZACE č. 8 (str. 53-57)

a) Složení a činnost

Soudní dvůr tvoří dvacet pět soudců, kteří jsou jmenováni dohodou členských států na 6 let. Každý členský stát vybírá jednoho kandidáta, a to z osob, které v příslušném státě mohou zastávat nejvyšší soudní funkce. Soudci musí být absolutně nezávislí nejen na členských státech, ale obecně. Nesmějí zastávat žádnou funkci politickou, administrativní nebo profesionální. Soudcům je nápomocno 9 *generálních advokátů*, kteří musí splňovat stejná kritéria. Soudci volí ze svého středu předsedu Soudního dvora, a to na dobu tří let. Sídlem Soudního dvora je Lucemburk.

Soudní dvůr rozhoduje převážně v tří- nebo pětičlenných *senátech*, případně v tzv. velkém senátu, který čítá 11 soudců. Plénium zasedá jen tehdy, požádá-li o to členský stát nebo orgán Společenství, který je stranou sporu.

Řízení probíhá podle procesních pravidel, která jsou obsažena v Jednacím řádu. Řízení má dvě fáze: písemnou a ústní. Je zahájeno podáním návrhu (žaloby), který je vyhlášen v Úředním věstníku. Strana žalovaná písemně odpovídá na žalobu. Následovat může replika žalobce, případně ještě duplika žalovaného. Jeden ze soudců je ustanoven jako *zpravodaj*. Ten provádí zjišťování skutkového stavu. Ústní jednání je veřejné a spočívá ve vypočtu svědků, znalců a v argumentaci stran.

Po zjištění skutkového stavu posuzuje věc *generální advokát*, který činí právní závěry ve věci a vlastně předjímá budoucí rozhodnutí. Smysl jeho činnosti spočívá v tom, že dochází k dvojímu posouzení věci: nejprve generálním advokátem (nezávazně) a poté soudci, kteří věc rozhodnou. K dvojímu projednání věci s jedním rozhodnutím se přistupuje proto, že Soudní dvůr je orgánem

jednoinstančním, přičemž dvojí posouzení věci dává větší šanci na kvalitní a objektivní rozhodnutí sporu.

Rozhodnutí Soudního dvora (rozsudek, nález) je přijímáno prostou většinou soudců. Separátní vota (odlišná stanoviska) nejsou uváděna.

b) Pravomoci

Základní pravomocí Soudního dvora je podle článku 220 Smlouvy ES *zajišťování dodržování práva při výkladu a provádění této smlouvy*. Toto ustanovení se běžně interpretuje širěji - nejde jen o tuto smlouvu, ale i o právní akty na jejím základě vydávané (tzv. sekundární právo). Z tohoto ustanovení je vyvozován zvláštní charakter rozhodnutí, který se v určitém smyslu jeví jako normativní, zejména pokud jde o výklad práva. O této složité, avšak velmi praktické otázce pojednává zvláštní kapitola o tzv. prejudiciálním řízení (řízení o předběžné otázce).

Kromě toho má Soudní dvůr další pravomoci. Především rozhoduje spory mezi ES (Komisí) a členskými státy, které se týkají povinností členských států podle práva ES. Dále působí jako ústavní soud, tedy rozhoduje o platnosti aktů sekundárního práva ES. Kromě toho Soudní dvůr rozhoduje o náhradě škody vůči ES nebo o plnění či neplnění smluv uzavřených mezi orgánem ES a jakoukoli jinou stranou.

Jednotlivé žaloby včetně prejudiciálního řízení podrobně rozebírá kapitola o aplikaci práva ES. Soudní dvůr rovněž rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím Soudu prvního stupně.

Od roku 1989 jsou rozhodnutí Soudního dvora označovány písmenem C, aby se odlišily od rozhodnutí Soudu prvního stupně (T).

6. Soud prvního stupně

a) Složení

Tento soudní orgán vzniká až na základě Jednotného evropského aktu, a to rozhodnutím Rady. Naplno funguje od roku 1991, kdy byl přijat jeho jednací řád. Důvodem jeho ustavení bylo především přetížení Soudního dvora, který řeší řádově stovky případů ročně

Soud prvního stupně tvoří rovněž dvacet pět soudců, kteří jsou jmenováni dohodou členských států na 6 let. Platí o nich totéž, co bylo uvedeno u Soudního dvora. Generální advokáti u tohoto soudu nepůsobí, neboť je prvním stupněm dvojnásobného systému. Soud prvního stupně rovněž rozhoduje převážně v tří- nebo pětičlenných *senátech*. Řízení probíhá podle procesních pravidel, která jsou obsažena v Jednacím řádu.

Proti rozhodnutí Soudu prvního stupně se lze odvolat k Soudnímu dvoru. Odvolání se však může týkat jen právních (tedy nikoli skutkových) otázek.

b) Pravomoci

Pravomoci Soudu prvního stupně jsou stanoveny v článku 225 Smlouvy ES. Týkají se těchto oblastí:

* *Pracovně právní spory mezi Společenstvími a jejich zaměstnanci.*

* *Spory ze žalob podaných fyzickými nebo právníckými osobami.* Tradičně šlo vždy o žaloby napadající rozhodnutí Komise o postihu z titulu porušení pravidel hospodářské soutěže. Nyní mohou jednotlivci podávat u tohoto soudu všechny druhy žalob, které pro ně připadají v úvahu, tedy i podle článků 230, 232, 235 a 238 Smlouvy ES.

* *Zvláštní spory podle Smlouvy ESUO, týkající se výrobních kvót, cen apod. (dnes již není aktuální).*

7. Účetní dvůr

Účetní dvůr není soudním orgánem v pravém slova smyslu, neboť jeho úkolem je pouze finanční kontrola hospodaření Společenství, tedy auditorská činnost.

Účetní dvůr se skládá z 25 auditorů jednomyslně jmenovaných Radou na 6 let. V jeho čele stojí předseda. Auditori jsou ve své funkci nezávislí stejně jako soudci Soudního dvora. Účetní dvůr vykonává kontrolu nejen u orgánů Společenství, ale i u vnitrostátních orgánů jednotlivých členských států, pokud jde o hospodaření s prostředky Společenství. Dvůr vypracovává za každý finanční rok roční zprávu, kterou předkládá jednotlivým orgánům. Na jejím základě Evropský parlament provádí kontrolu rozpočtu Společenství.

8. Evropská centrální banka

O tomto orgánu je pojednáno v kapitole o měnové unii.

9. Další pomocné orgány

a) Hospodářský a sociální výbor

Hospodářský a sociální výbor je pomocným orgánem, který má poradní funkci. Jeho členové nejsou zástupci členských států, ale nezávislé osoby, které mají svou funkci vykonávat v obecném zájmu Společenství. Členy výboru jmenuje Rada jednomyslně na čtyři roky, a to pro jednotlivé členské státy v počtu podle velikosti členského státu.

AKTUALIZACE č. 9 (str. 119)

Pro aplikaci práva Společenství národním soudem je klíčovým ustanovením článek 234 (177) Smlouvy ES o prejudiciálním řízení (o předběžné otázce), který upravuje vztah národního soudu a Soudního dvora. Je mu věnován následující výklad.

i) Prejudiciální (předběžné) řízení

Pojem prejudiciálního řízení

Prejudiciální řízení (řízení o předběžné otázce, preliminary reference, renvoi préjudiciel) je velmi specifickým institutem práva ES souvisejícím s aplikací tohoto práva vnitrostátními soudy členských států. Ty aplikují toto právo zcela běžně tam, kde se na příklad vnitrostátní subjekt (zpravidla obchodní společnost) domáhá svých práv vyplývajících z práva ES vůči orgánu členského státu nebo naopak orgán členského státu postihuje protiprávní jednání z hlediska práva Společenství. Právo ES je tak běžně aplikováno vnitrostátními soudy. Připomeňme si, že mnohá ustanovení Smlouvy ES a nařízení, jakožto prameny práva ES, jsou na území členských států nejen závazná, ale také přímo účinná stejně jako předpisy jejich vlastního právního řádu, přičemž v případě rozporu má předpis práva Společenství přednost. Za určitých podmínek má přímý účinek i směrnice. Bylo proto třeba vytvořit mechanismus, který by zajistil *jednotnou a správnou aplikaci norem práva Společenství vnitrostátními soudy členských států, a to bez ingerence do jejich rozhodovací pravomoci.*

AKTUALIZACE č. 10 (str. 169)

Maastrichtská smlouva o Evropské unii zavedla občanství Evropské unie a stanoví, že "každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států s omezeními a podmínkami stanovenými touto Smlouvou a opatřeními k jejímu provedení" (článek 18 Smlouvy ES). Tato úprava znamená určitý převrat v koncepci volného pohybu osob - od roku 1993 již nejde o pohyb *pracovních sil*, ale o pohyb *obyvatel (občanů EU)* bez bližší specifikace. Omezení tohoto pohybu jsou minimální a odpovídají vitálním zájmům členských států.

Tato **omezení volného pohybu osob** jsou trojího druhu:

1. Obecná omezení týkající se vůbec vstupu na území jiného členského státu, tedy ochrana veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a zdraví obyvatelstva (viz další text).

2. Omezení vztahující se pouze na dlouhodobý pobyt: příslušná osoba musí mít zajištěny prostředky k životu (mzda, důchod, stipendium apod.) a musí mít sociální, především nemocenské pojištění platné pro stát pobytu, aby se nemohla stát přítěží systému sociální ochrany tohoto státu.

3. Omezení týkající se výkonu ekonomické činnosti (zaměstnání, podnikání), resp. profesionální činnosti (poskytování služby, výkon tzv. svobodného povolání). Členský stát může vyhradit určité činnosti svým občanům (tj. vyloučit občany jiných členských států), je-li v jejich rámci možná účast na výkonu státní moci.

AKTUALIZACE č. 11 (str. 199)

7. Prostor svobody, bezpečnosti a práva v civilních věcech. Úprava soukromoprávních vztahů v rámci vnitřního trhu. Evropské soukromé právo

a) Prostor svobody, bezpečnosti a práva v civilních věcech

AKTUALIZACE č. 12 (str. 210-211)

V poslední době byly sjednány a vstoupily v platnost další úmluvy (zejména *Úmluva o pravomoci soudů a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských* (Brusel II) a *Úmluva o doručování v členských státech soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních*). Mezitím ovšem došlo k tomu, že Amsterodamská smlouva přenesla oblast justiční spolupráce v soukromoprávních věcech do prvního pilíře. Ve Smlouvě ES se tak objevila nová ustanovení, zejména článek 65:

Opatření v oblasti justiční spolupráce v občanských věcech s důsledky na území jiného státu, přijímaná podle článku 67 a v míře nezbytné pro řádné fungování vnitřního trhu, zahrnují:

(a) zlepšení a zjednodušení

- systému doručování soudních a mimosoudních písemností do ciziny;

- spolupráce při provádění důkazů;

- uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, včetně rozhodnutí v mimosoudních věcech;

(b) podporu kompatibility norem členských států v oblasti kolizní a určení pravomoci;

(c) odstraňování překážek dobrého fungování občanského soudního řízení, v případě nutnosti podporováním kompatibility norem občanského práva procesního členských států.

Na základě článku 67 má nyní Rada po konzultaci s Evropským parlamentem pravomoc přijímat v této oblasti opatření, tedy vydávat akty sekundárního práva. Této pravomoci Rada pohotově využila, aby čelila zdlouhavé ratifikační proceduře v členských státech u nových úmluv, resp. u změn Bruselské úmluvy. Výsledkem jsou nová nařízení, která přebírají aktuální verze textů uvedených úmluv nebo vytvářejí novou úpravu:

* *nařízení č. 1347/2000 o pravomoci soudů a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti obou manželů ve vztahu k dětem, nahrazené od 1.8.2004 nařízením č. 2201/2003 o pravomoci soudů a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti (Brusel II),*

* *nařízení č. 1348/2000 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních),*

* nařízení č. 44/2001 o pravomoci soudů a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (Brusel I),

* nařízení č. 1206/2001 o spolupráci mezi soudy členských států při provádění důkazů v řízení ve věcech občanských a obchodních,

* nařízení č. 1346/2000 o insolvenčních řízeních,

* směrnice č. 2002/8 o zlepšení přístupu k soudům ve sporech přesahujících hranice států ustanovením minima společných norem týkajících se právní pomoci pro takovéto spory.

S ohledem na článek 69 Smlouvy ES nejsou tato nařízení a směrnice platné pro Dánsko, které je ovšem v oblasti pravomoci soudů a uznání a vykonatelnosti rozhodnutí vázáno uvedenými úmluvami prakticky identického obsahu.

AKTUALIZACE č. 13 (str. 224-226)

Třetí odstavec článku 81 umožňuje v určitých případech vyjmout jinak zakázaná jednotlivá opatření nebo celé jejich kategorie z působnosti právě popsanych ustanovení, tedy umožnit uplatnění výjimek. Jako zakázané kartelové dohody tak v těchto případech nebudou posuzovány dohody, které přesto mají jejich formální znaky. Smlouva nestanoví, komu toto vynětí přísluší provádět. Podle původní úpravy, platné do 30.4.2004 (nařízení č. 17/62) to byla výhradně Komise. Nešlo tedy o exempce ex lege, ale pouze na základě individuálního nebo normativního právního aktu Komise (tj. individuální nebo tzv. blokové výjimky). Podle nynější úpravy, platné od 1.5.2003, již Komise individuální výjimky neuděluje. Třetí odstavec čl. 81 má nyní "přímý účinek" v tom smyslu, že samy podniky, které dohodu uzavírají, posoudí, zda jsou splněny podmínky tohoto ustanovení a zda je tedy možno takovou dohodu uzavřít. Týká se to případů, kdy dohoda přispívá ke zlepšení výroby nebo distribuce výrobků nebo k podpoře technického nebo hospodářského pokroku, přičemž část zisku musí být vyhrazena uživatelům. Dohoda nesmí podniky omezovat více než je nezbytně nutné a nesmí rovněž umožnit vyloučení soutěže pro podstatnou část výrobků, které jsou jím dotčeny.

Komise může stanovit tzv. skupinové (blokové) výjimky (block exemptions), česky skupinová vynětí, udělovaná nikoli individuálně. Tato skupinová vynětí, týkající se určitých kategorií smluv, se stanoví rovněž na základě odstavce 3 článku 81 a mají formu nařízení, tedy normativní charakter. Tato nařízení vydává na základě čl. 83 Smlouvy ES Komise, která k tomu byla zmocněna Radou.

Nejdůležitějšími kategoriemi dohod, kterým byla udělena skupinová vynětí, jsou:

- tzv. vertikální dohody (o výhradním prodeji, o výhradním nákupu, o franchisingu, o selektivním prodeji) (nařízení č. 2790/1999),
- dohody o specializaci (nařízení č. 2658/2000),
- dohody o výzkumu a vývoji (nařízení č. 2659/2000),
- dohody týkající se motorových vozidel (nařízení č. 2002/85),
- dohody o licencích týkajících se know-how (nařízení č. 240/96),
- dohody v oblasti pojišťovnictví (nařízení č. 3932/92),
- dohody mezi námořními společnostmi (konsorcia) (nařízení č. 479/92 ve znění č. 870/95).

Další skupinové výjimky se týkají dopravy.

Tato nařízení mají omezenou dobu platnosti, která může být prodloužena. Jejich platnost však může být také předčasně ukončena, a to rozhodnutím Komise nebo národního soutěžního úřadu.

AKTUALIZACE č. 14 (str. 229)

Souhrnný předpis, a to sekundárního práva, je přijat až v roce 1989, a to po šestnácti letech prací. Bylo jím *nařízení č. 4064/89 o kontrole slučování podniků*. Rada je přijala na základě obecného zmocnění obsaženého v článku 308 (235) Smlouvy ES. Nyní platná právní úprava je obsažena v nařízení č. 139/2004.

b) *Právní úprava slučování podniků (nařízení č. 139/2004)*

AKTUALIZACE č. 15 (str. 233-236)

5. Aplikace ustanovení o hospodářské soutěži

a) *Pravomoci a povinnosti Komise a národních soutěžních úřadů*

Závažnost ustanovení o soutěži (zejména článků 81 a 82 Smlouvy ES) vyžaduje takovou další právní úpravu, která by zajistila jejich vynutitelnost. Tento úkol plní nyní nařízení č. 1/2003, které provádí články 81, 82 a 85 Smlouvy. Podle článku 85 jsou Komise a národní soutěžní úřady pověřeny dozíráním na plnění těchto ustanovení a jsou taktéž oprávněny při jejich trvajícím porušení vydat příslušné rozhodnutí.

Podrobnější úpravu obsahuje taktéž nařízení č. 1/2003, které dává na základě článku 83 smlouvy Komisi i národním soutěžním úřadům další důležité pravomoci, avšak stanoví také pro jejich činnost přísná procedurální pravidla. V rámci Komise náleží tyto věci do působnosti generálního direktorátu (DG) IV.

Uvedené články smlouvy a zmíněné nařízení svěčují Komisi a národním soutěžním úřadům tyto pravomoci:

1. *zjišťovat skutkový stav* při posuzování jednotlivých případů domnělého nebo skutečného porušení článků 81 a 82,
2. *postihovat porušitele sankcemi*.

ad 1. Komise pochopitelně musí mít dostatečné prostředky k tomu, aby mohla ve všech případech spolehlivě a rychle *zjistit skutkový stav*. K tomu má tyto pravomoci:

- a) požadovat nezbytné informace od vlád a jiných orgánů členských států, jakož i od podniků a podnikových sdružení,
- b) provádět všeobecný průzkum celých odvětví hospodářství,
- c) provádět šetření na místě (tj. na příklad v jednotlivých podnicích - k tomu viz rozhodnutí Soudního dvora na příklad ve věci *National Panasonic (UK) v. Komise (136/79)*, kdy se žalobce bránil "nájezdu Komise za úsvitu" bez předchozího upozornění),
- d) šetření za pomoci orgánů příslušného státu.

Ve všech případech se podniky *musí podrobit* požadavkům Komise (samozřejmě jsou-li legitimní), jinak jim mohou být uloženy pokuty za ztěžování nebo znemožňování práce Komise. Kromě jednorázové pokuty lze uložit i pokutu "periodickou". Společnosti Hoechst tak byla v roce 1987 uložena pokuta ve výši 1000 ECU (cca 2000 DEM) denně po dobu, po kterou tato společnost odmítala umožnit šetření Komise.

Obdobné pravomoci mají i národní soutěžní úřady.

ad 2. *Sankce za porušení pravidel soutěže podle článků 81 a 82 Smlouvy*, kterými disponuje jak Komise, tak národní soutěžní úřady, jsou pokuty. Jejich horní limit je určen 10% ročního obratu podniku, resp. celé společnosti.

Sazba udělované pokuty je stanovena podle následujících kritérií:

- povaha (druh) protiprávního opatření,
- hospodářský význam podniku a jeho podíl na trhu,

- trvání protiprávního opatření,
- existence úmyslu omezit soutěž,
- otevřenost nebo skrytost jednání,
- případná recidiva.

Komise neváhá uplatnit sankce ve výši horního limitu. V roce 1980 uložila ve věci *Pioneer Hi-Fi Equipment* čtyřem firmám, které si rozdělily trhy, pokuty v celkové výši 7 miliónů ECU. Ve věci *Peroxygen Cartel (1985)* uložila Komise za zvlášť závažný případ dělení trhu a zneužívání ceny, trvající po dlouhou dobu, 481 pokut v celkové výši 9 miliónů ECU. Za podobné provinění uložila Komise o čtyři roky později ve věci *Polyethylene* 17 podnikům pokuty ve výši 60 miliónů ECU. V roce 1991 byla uložena pokuta firmě *Tetra-Pack*. Tato švýcarská firma, působící ovšem i v členských státech Společenství a tudíž podrobená jeho právu, se dopustila velmi závažných provinění, od uplatňování tzv. zničujících cen až po dělení trhů, a to s úmyslem zcela zlikvidovat nejen současné, ale i eventuální budoucí konkurenty. Celková výše pokut uložená s ohledem na řadu přitěžujících okolností dosáhla 75 miliónů ECU. Velmi vysoká pokuta byla uložena v roce 2000 firmě *Volkswagen* za řadu jednání, kvalifikovaných jako zneužívání dominantního postavení. Výše pokuty uložené Komisí činila 120 miliónů EUR, avšak Soud prvního stupně ji snížil na 90 miliónů. Dosud nejvyšší pokuta byla uložena v roce 2004 společnosti *Microsoft*, a to ve výši 498.000 EUR.

Výjimkou nejsou případy, kdy postižený podnik napadá rozhodnutí Komise o uložení pokuty, a to žalobou původně k Soudnímu dvoru a nyní (od r. 1990) k Soudu prvního stupně. Ke zrušení rozhodnutí o pokutě dochází velmi zřídka, avšak poměrně časté je *smízení pokuty* Soudem.

Při výkonu svých pravomocí má ovšem Komise i určité povinnosti. Zahrnují především pro všechna řízení obvyklou povinnost umožnit stranám vyjádřit se k věci, ať už ústně nebo písemně. Kromě toho má však Komise ještě jednu specifickou povinnost, a sice *zachovávat mlčenlivost* tam, kde obdržela důvěrné informace. Nejde jen o respektování hospodářského tajemství, ale i o ochranu těch, kdo informace poskytují. O tom, že jde o velmi závažnou věc, svědčí i spor *Adams v. Komise (145/83)*, který byl dramatickým důsledkem protiprávního postupu Komise při šetření ve firmě Hoffmann - La Roche. Tato firma, jejíž sídlo je ve Švýcarsku, se dozvěděla o tom, že její zaměstnanec, pan Adams, poskytl Komisi informace, na jejichž základě jí byla uložena pokuta 300.000 ECU za zneužívání dominantního postavení. Firma podala na pana Adamse trestní oznámení pro průmyslovou špionáž a jmenovaný byl švýcarským soudem odsouzen na jeden rok odnětí svobody nepodmíněně. Jeho manželka v depresi spáchala sebevraždu. V uvedeném sporu se poškozený domáhal náhrady škody na Komisi, která neopatrnou manipulací se spisy zavinila prozrazení jeho jména a tím i vše, co následovalo. Soudní dvůr žalobě vyhověl, i když z jiných důvodů pouze částečně.

AKTUALIZACE č. 16 (str. 280)

Úkolem této směrnice (původně č. 92/59, nyní č.2001/95, o všeobecné bezpečnosti výrobků) je především přispět k prevenci nehod, a tedy vzniku škody a minimalizovat jejich riziko.

Výrobce, který je definován obdobně jako ve směrnici o odpovědnosti za výrobek, má povinnost uvádět na trh jen bezpečné výrobky. *Výrobkem* se rozumí cokoli, co může spotřebitel používat a co bylo předmětem obchodní činnosti. *Bezpečný výrobek* je pak takový výrobek, který při svém používání za normálních nebo rozumně předvídatelných podmínek (včetně doby použití) nepředstavuje žádné (nebo jen minimální) riziko.

Výrobce je povinen podávat spotřebitelům informace o výrobcích nutné k tomu, aby si mohli zhodnotit riziko vyplývající z používání výrobku. Distributoři nesmějí dodávat výrobky, o nichž

vědí nebo mají vědět, že nejsou bezpečné. Plnění těchto povinností mají účinně vynucovat státní orgány.

Z platné právní úpravy je třeba rovněž zmínit nařízení Rady č. 339/93, o kontrolách shody s pravidly bezpečnosti výrobků v případě výrobků dovážených ze třetích zemí.

AKTUALIZACE č. 17 (str.300)

Smlouva z Nice vstoupila v platnost 1.2.2003 a k tomuto datu změnila Smlouvu o EU a smlouvy o obou Evropských společenstvích (ES a EURATOM). V současné době je již překonána smlouvou o přístupu deseti nových členů (2004), která opět změnila dohodnuté složení orgánů ES/EU.

AKTUALIZACE č. 18 (str.306)

c) Evropský zatýkací rozkaz

Rámcové rozhodnutí (tedy akt obdobný směrnici) č. 2002/584/JVV zavádí pro členské státy zatýkací rozkaz s účinky, které přesahují hranice jednotlivých členských států. Evropský zatýkací rozkaz je rozhodnutí soudu členského státu, které je účinné i v dalších členských státech. Týká se zatčení a předání určité osoby za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu. Vydání (extradice) osoby obviněné nebo odsouzené je nahrazeno rychlejším procesem předání. Jsou přitom prolomeny tradiční zásady, které byly dosud členskými státy respektovány, jako zásada oboustranné trestnosti, nevydávání vlastních občanů cizímu státu, zvláštního režimu pro politické trestné činy apod.

Dožádaný justiční orgán je v zásadě povinen evropský zatýkací rozkaz vykonat, tj. zatknout osobu a předat ji dožadujícímu státu. Mezi příslušnými justičními orgány členských států je přímý styk.

Evropský zatýkací rozkaz má přispět k rychlejšímu vydávání osob obviněných či odsouzených za trestné činy. Obsahuje však některé velmi sporné body (zejména vydání vlastního občana orgánu cizího státu).

Pokud jde o implementaci tohoto rámcového rozhodnutí do českého práva, předmětem sporů v Parlamentu je především ustanovení Listiny základních práv a svobod, podle něhož občan nesmí být nucen k opuštění území ČR.

AKTUALIZACE č. 19 (str. 310-321)

XV. Česká republika jako přidružený a členský stát. Obsah členství v ES(EU)

1. Přehled smluvní úpravy vztahů mezi Československem, Českou republikou a Evropskými společenstvími. Dohoda o přidružení

Před rokem 1989 byly obchodní vztahy s Evropským hospodářským společenstvím regulovány pouze dvěma speciálními dohodami, týkajícími se textilních výrobků a skopového (jehněčího) masa. Komplexní úprava obchodních vztahů, tehdy omezených na obchodní výměnu,

neexistovala. Po roce 1989 začalo Československo navazovat užší vztahy se Společenstvími a již v květnu 1990 byla podepsána *Dohoda mezi ČSFR na jedné straně a EHS a ESAE na straně druhé o obchodu a obchodní a hospodářské spolupráci*. O rok později byla podobná dohoda podepsána s ESUO.

Hospodářská a politická orientace ČSFR a zejména zájem o vstup do Společenství vyžadovaly povznést vzájemný vztah na vyšší faktickou a právní úroveň. Vzhledem k tomu, že členství v ES vyžaduje náročnou a dlouhodobou přípravu, byla pro země střední a východní Evropy zvolena cesta *přidružení*. Komise ES vypracovala koncepci tzv. *Evropských dohod* (tedy dohod o přidružení), které umožňují nejen právně upravit vyšší formy spolupráce, ale jsou také programem přípravy pro budoucí členství těchto zemí v ES.

Evropská dohoda o přidružení ČSFR byla podepsána v prosinci 1991. Dříve než však mohla vstoupit v platnost, ČSFR byla rozdělena a zanikla jako stát. Vzhledem k tomu, že sukcese ČR a SR nebyla v tomto případě možná, byla posléze sjednána a podepsána nová *Evropská dohoda o přidružení ČR*, a to v říjnu 1993. V platnost vstoupila v únoru 1995. Její plný název je **Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé**.

Vzhledem k tomu, že ratifikační proces trvá poměrně dlouho, přijaly již po sjednání dohody o přidružení ČSFR strany opatření k tomu, aby nejdůležitější části dohody mohly být aplikovány co nejdříve, bez čekání na to, až vstoupí v platnost. V roce 1992 byla proto ještě za trvání federace podepsána **Prozatímní dohoda o obchodu a věcech souvisejících mezi ČSFR (nyní ČR) na jedné straně a EHS a ESUO na straně druhé**. Tato dohoda vstoupila v platnost svým podpisem (tedy bez ratifikace) a umožnila ihned aplikovat části dohody o přidružení, týkající se volného pohybu zboží, pohybu kapitálu, hospodářské soutěže, harmonizace práva apod. Prozatímní dohoda se stala předmětem sukcese a platila po rozdělení ČSFR dále pro ČR a SR. Pro ČR její funkce skončila vstupem v platnost dohody o přidružení 1. února 1995.

Cílem Dohody o přidružení bylo zejména poskytnout rámec pro politický dialog, podporovat rozvoj obchodu a harmonických ekonomických vztahů mezi stranami, poskytnout základnu pro finanční a technickou pomoc ze strany Společenství a vhodný rámec pro postupnou integraci ČR do Společenství. Dohoda zavázala smluvní strany především postupně vytvářet oblast volného obchodu, tedy uvolňovat vzájemný obchod postupným snižováním cel a odstraňováním kvantitativních restrikcí.

Jednou z hlavních povinností ČR jako budoucího člena byla *aproximace českého právního řádu* ve vztahu ke komunitárnímu právu, tedy *sblížení stávajících a budoucích právních předpisů ČR s právními předpisy Společenství*.

Obsah materiálního práva Společenství musí být v okamžiku přijetí v novém členském státě fakticky naplněn - skutečnost mu musí odpovídat, povinnosti, které stanoví, musí být, až na povolené výjimky, splněny. Vnitrostátní právo musí být s právem Společenství kompatibilní.

Přijetí za člena Evropské unie tak vyžaduje v právní oblasti splnění dvou hlavních podmínek:

- a) v okamžiku přijetí akceptace tzv. *acquis communautaire* a dosažení kompatibility národního práva s právem Společenství,
- b) vytvoření právních nástrojů nezbytných pro plnění povinností vyplývajících z členství v době po přijetí.

Termínem *acquis communautaire* se označuje vše, čeho bylo v oblasti práva Společenství dosaženo, tedy souhrn všech právních pravidel v jakékoli formě, které tvoří právo Společenství. Všechna tato pravidla se okamžikem přijetí za člena stávají pro nový stát závazná se všemi důsledky. Směrnice Společenství, které vyžadují vnitrostátní implementace (např. legislativní cestou) musí být v požadované lhůtě takto implementovány. Toto vše musí být v době přijetí realizováno. Prakticky to znamená, že vnitrostátní právní řád, resp. jeho část odpovídající věcné působnosti norem práva Společenství, musí být v okamžiku přijetí s právem Společenství plně kompatibilní. Sblížením obsahu právních předpisů se ovšem celý problém nevyčerpává.

Přijaté předpisy také musí být svými adresáty respektovány, a tudíž musí být vytvořeny příslušné donucovací mechanismy.

Kromě uvedeného je třeba dále vytvořit právní nástroje nezbytné pro plnění povinností vyplývajících z členství v době po přijetí. Stát přijímaný za člena musí učinit opatření, aby právo Společenství, jehož normy mají v členských státech přímý účinek a přednost před právem vnitrostátním, bylo na jeho území právem platným a účinným, tedy efektivně vynutitelným - aplikovatelným (a aplikovaným) jeho orgány a respektovaným všemi jeho subjekty. Jinými slovy vnitrostátní soudní a správní orgány jsou povinny normy práva Společenství s přímým účinkem (tedy bezprostředně vnitrostátně závazné) bez dalšího aplikovat jako platné právo a subjekty práva se jich mohou přímo dovolávat. Rovněž tak druhé straně, tedy všem subjektům práva, musí být zajištěn přístup k právu Společenství v příslušném jazyce. Toto právo musí samozřejmě běžně ovládat i státní zastupitelé, advokáti, komerční právníci, notáři a příslušníci dalších právnických profesí. Na právnických fakultách je třeba právo Společenství vyučovat ve stejném rozsahu jako právo tuzemské.

Dále je třeba vytvořit mechanismus, který zabezpečí kvalitní a včasné vnitrostátní provádění průběžně přijímaných právních předpisů Společenství (zejména směrnic). Účast zástupců České republiky na tvorbě legislativy Společenství orgánem členských států (Radou Evropské unie) je rovněž nezbytné vnitrostátně upravit (podobně jako sjednávání mezinárodních smluv), a to jak z hlediska formálního (postup české delegace na jednání), tak i materiálního (tvorba státní vůle, zejména účast Parlamentu České republiky při vytváření českého stanoviska prezentovaného v Radě).

Ústavně právní předpoklady členství ČR v EU byly splněny novelou Ústavy ČR (ústavní zákon č. 515/2002 Sb.).

2. Členství ČR v ES a EU

Vstupem v platnost Smlouvy o přístupu dne 1. května 2004 vzniklo členství ČR. Z hlediska formálně právního se stala ČR členem Evropského společenství a EURATOMu, nikoli Evropské unie, která nemá právní subjektivitu. Členství je právním vztahem mezi členem (státem) a organizací, a právní vztah může existovat jen mezi dvěma subjekty práva. Ve skutečnosti se ČR stala smluvní stranou *smluv, na nichž je založena EU*, tedy Smlouvy o ES, Smlouvy o EURATOMU a Smlouvy o EU.

Právní dokumenty, které jsou základem členství ČR, jsou následující:

1. Smlouva o přístupu, jejíž plný název je *Smlouva mezi Belgickým královstvím, Dánským královstvím, Spolkovou republikou Německo, Řeckou republikou, Španělským královstvím, Francouzskou republikou, Irskem, Italskou republikou, Lucemburským velkovévodstvím, Nizozemským královstvím, Rakouskou republikou, Portugalskou republikou, Finskou republikou, Švédským královstvím, Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska (členskými státy Evropské unie) a Českou republikou, Estonskou republikou, Kyperskou republikou, Lotyšskou republikou, Litevskou republikou, Maďarskou republikou, Republikou Malta, Polskou republikou, Republikou Slovinsko, Slovenskou republikou o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Evropské unii*. Je to dvoustranná smlouva, a to mezi původními členy na straně jedné a přistupujícími členy na straně druhé.

Tento stručný dokument pouze stanoví, že přistupující státy se stávají členy EU a smluvními stranami smluv, na nichž je EU založena.

2. Tyto smlouvy však musely být zároveň upraveny tak, aby respektovaly rozšířenou členskou základnu. Proto je přílohou Smlouvy o přístupu dokument nazvaný **Akt o podmínkách přístupu České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko**

a Slovenské republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie. Tento dokument obsahuje konkrétní ustanovení o začlenění nových členských států do systému ES/EU, zejména do jejich institucionální struktury, jakož i do druhého a třetího pilíře EU. Proto tento akt představuje důležitou změnu Smluv o EU i o ES.

3. Smlouva o přístupu obsahuje ještě dlouhou řadu **dalších příloh**, které obsahují specifická pravidla vztahující se na jednotlivé nové členy. Pokud jde o ta, která se týkají ČR, jsou obsažena především v **Příloze V Aktu** (derogace a výjimky pro ČR).

Všechny uvedené dokumenty jsou vyhlášeny v českém jazyce ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 44/2004. Tato částka Sbírky má několik tisíc stran.

3. Obsah členství v EU (ES)

Již bylo zmíněno, že obsahem členství jsou práva a povinnosti stran (člena a organizace). Mezi základní povinnosti člena patří jeho *loyalita*, a to vůči ES. Je to stanoveno v čl. 10 Smlouvy o ES, kde je rozlišována aktivní stránka loyality (povinnost přijímat opatření k plnění závazků vyplývajících z práva ES) a její pasivní stránka (povinnost zdržet se opatření, která by mohla ohrozit uskutečnění cílů Smlouvy o ES).

Členský stát, který závažně a dlouhodobě porušuje právo ES, může být postižen pokutou, kterou mu uloží Evropský soudní dvůr na návrh Komise podle čl. 228 Smlouvy o ES. Procedura, která tomuto výsledku nezbytně předchází, však trvá kolem 10 let.

Zvláštním případem je zvláště závažné chování členského státu, který nedodržuje zásady svobody, demokracie, úcty k lidským právům a základním svobodám a panství práva. V takovém případě na odůvodněný návrh jedné třetiny členských států, Evropského parlamentu nebo Komise může Rada se souhlasným stanoviskem Evropského parlamentu čtyřpětinovou většinou svých členů rozhodnout o konstatování, že existuje jasné riziko vážného porušení uvedených zásad ze strany členského státu, jakož i o tom, že tomuto státu budou adresována odpovídající doporučení. Než Rada přikročí k tomuto konstatování, vyslechne příslušný členský stát.

Rada, složená z hlav států nebo předsedů vlád, může jednohlasně na návrh jedné třetiny členských států nebo Komise a se souhlasným stanoviskem Evropského parlamentu konstatovat existenci závažného a trvalého porušení uvedených zásad. Předtím vyzve vládu tohoto členského státu, aby podala v této věci vyjádření.

Tam, kde k takovému konstatování došlo, může Rada kvalifikovanou většinou rozhodnout o tom, že některá práva členského státu, vyplývající z této smlouvy, budou pozastavena, včetně hlasovacího práva zástupce vlády tohoto členského státu v Radě. Rada přitom vezme v úvahu možné následky takového pozastavení pro práva a povinnosti fyzických a právnických osob. Závazky tohoto členského státu podle této smlouvy v každém případě nadále trvají.

Vyloučení členského státu z ES (EU) není možné, a to ani pro nejzávažnější či opakované protiprávní chování. Vedou se spory o to, zda členský stát může vystoupit z EU. Vzájemné vypořádání po vystoupení by totiž bylo ztěžlivě představitelné. Návrh evropské ústavy však toto právo respektuje.